

26. 2. 2016

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Je Nejvyšší soud vázán svým vlastním rozhodnutím ve věci?

Ačkoli se otázka vázanosti soudu vlastním rozhodnutím může na první pohled zdát triviální a s jednoznačnou odpovědí, praxe bohužel ukazuje, že tomu tak není.

Představme si situaci, kdy po několika letech řízení před soudy nižších stupňů dospěje věc na základě dovolání některé ze stran k Nejvyššímu soudu České republiky (dále také jen „NS“). Ten ve svém rozhodnutí vysloví zcela jednoznačný právní názor, věc však zároveň vrátí soudům nižších stupňů zpět k dalšímu řízení k doplnění některých důkazů. Po dalších letech soudních řízení před prvostupňovým a odvolacím soudem, které při svém rozhodování respektovaly právní názor NS, dospěje věc znovu před dovolací soud. Zároveň však dojde v mezidobí ke změně ustálené judikatury NS a tento začne v jiných případech danou právní otázku posuzovat jinak. Může mít tato změna právního názoru nějaký vliv na rozhodnutí NS v daném případě a mít tak přednost před zásadou vázanosti soudu vlastním rozhodnutím a ústavně garantovaným principem předvídatelnosti soudních rozhodnutí? Dle našeho názoru nikoli.

Relevantní právní úprava

Dle § 156 odst. 3 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, v platném znění (dále jen „OSŘ“), platí, že: „*Jakmile soud vyhlásí rozsudek, je jím vázán.*“ V souladu s § 211 OSŘ platí toto ustanovení i pro soud druhého stupně a odvolací řízení a v souladu s § 243b OSŘ také pro NS a dovolací řízení. Obdobné platí dle § 170 odst. 1 OSŘ pro vázanost soudu usnesením.

Soudy, od těch okresních až po NS, jsou vázány svými rozhodnutími ve věci a nemohou je změnit, pokud OSŘ výslovně nepřipouští jinak, a to ani v případě, že by si později uvědomily, že rozhodly nesprávně.

Relevantní judikatura ÚS a NS

K zásadě vázanosti soudu vlastním rozhodnutím, která se promítá právě do § 156 odst. 3 OSŘ, se opakovaně vyjádřil Ústavní soud České republiky (dále jen „ÚS“). V nálezu ze dne 22. 12. 2010, sp. zn. III. ÚS 1275/10, ÚS uvedl, že: „*V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 4/06 Ústavní soud vyslovil maximu vázanosti vlastními rozhodnutími, vydanými v téže věci bez změny skutkového základu. Vyšel přitom z teze vyslovené v nálezu sp. zn. III. ÚS 425/97, dle níž "vykonatelný nález Ústavního soudu je ...*

závazný pro všechny orgány i osoby (čl. 89 odst. 2 úst. zákona č. 1/1993 Sb.), a tedy - jak se ostatně rozumí samo sebou - je závazný i pro samotný Ústavní soud a v důsledku toho pro jakékoli další řízení před ním, v němž by mělo být (byť odchylným způsobem) rozhodováno znovu, představuje nepominutelnou procesní překážku v tomto smyslu rei iudicatae (§ 35 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb.), která přirozeně brání jakémukoli dalšímu meritornímu přezkumu věci." Z uvedeného Ústavní soud pro posouzení věci vedené pod sp. zn. Pl. ÚS 4/06 dovodil závěr, dle něhož v ní nemůže jít o znovuotevření otázek, posouzených předchozím kasačním nálezem v dané věci (sp. zn. III. ÚS 252/04), nýbrž zásadně jen o konfrontaci následného rozhodnutí Nejvyššího správního soudu s požadavky závaznosti tohoto nálezu (sp. zn. III. ÚS 252/04). Uvedená maxima nepřipustnosti změny právního názoru (overruling) v důsledku překážky věci rozsouzené (při nezměněném skutkovém základu) platí plně nejen pro rozhodování Ústavního soudu, nýbrž i soudů obecných."

V nálezu ze dne 9. 10. 2012, sp. zn. II. ÚS 1688/10, ÚS také judikoval, že: „Kasační rozhodnutí odvolacího soudu bylo přijato ve formě usnesení. Podle ustanovení § 170 o. s. ř. je soud vázán usnesením, jakmile je vyhlásil, popř. jakmile bylo doručeno, anebo není-li nutno je doručovat, jakmile bylo vyhotoveno; výjimku tvoří jen ta usnesení, jimiž se upravuje vedení řízení (§ 170 odst. 2 o. s. ř.), o nichž nemůže být v posuzovaném případě řeč. Tato vázanost se, inter alia, projevuje též v tom, že tentýž odvolací soud je povinen respektovat právní názor, který v téže věci vyslovil dříve, přičemž jediným relevantním důvodem odchýlení se od něj, odhlédne-li se od kasačního zásahu Nejvyššího soudu doprovázeného závazným právním názorem, může představovat podstatná změna v obsahu skutkového základu, která by zapříčinila vlastní neaplikovatelnost takového dříve vysloveného právního názoru. K takové změně však v projednávané věci zjevně nedošlo. Následné rozhodnutí odvolacího soudu tak bylo pro účastníky řízení nepředvídatelné, a proto překvapivé. K tomu Ústavní soud podotýká, že i kdyby princip vázanosti soudu vlastním rozhodnutím nebyl explicitě upraven v zákoně, bylo by lze jeho existenci dovodit z ústavních principů a zásad materiálního právního státu ovládajících fungování moci soudní lato sensu. Ústavní stížností napadený rozsudek odvolacího soudu se vyznačuje svévolí, kterou tudíž nelze v podmínkách existence materiálního právního státu akceptovat.“

Vázanosti svými předchozími rozhodnutími v téže věci si je vědom i NS. K této otázce se vyjádřil například v rozsudku ze dne 16. 12. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1298/2008: „Otázkou přiměřenosti mezi účastníky dohodnuté smluvní pokuty se dovolací soud zabýval již ve svém rozhodnutí ze dne 27. 11. 2003, č. j. 33 Odo 890/2002-126, ve kterém dospěl k závěru, že "... sjednaná výše smluvní pokuty výrazně převyšovala škodu, která by mohla neuzavřením budoucích smluv případně vzniknout, a již bylo v této souvislosti možno rozumně předvídat... Byla-li vzhledem ke všem okolnostem posuzovaného případu smluvní pokuta sjednána v nepřiměřené výši, je ujednání o ní pro rozpor s dobrými mravy podle ustanovení § 39 o.z. neplatné.“ Dovolací soud v této souvislosti konstatuje, že v následném řízení před soudy nižších instancí nedošlo k takové změně skutkových okolností, které by mohly uvedený právní závěr zvrátit; z tohoto důvodu považuje dovolateli (na straně žalované) vymezenou právní otázku za judikatorně vyřešenou, nenaplnující atribut zásadního právního významu a po hmotněprávní stránce - v důsledku vázanosti svým vlastním rozhodnutím (byť jiného senátu) - vyřešenou v souladu s hmotným právem.“

Ve světle citované judikatury lze učinit závěr, že ani zásada vázanosti soudu svým vlastním rozhodnutím není nedotknutelná. Vzhledem k tomu, že se však jedná o zásadní ústavně garantovaný princip, je možné ji narušit pouze ve výjimečných případech. Tímto výjimečným případem je pouze a jedině podstatná změna skutkových okolností. Jedná se o předpoklad sine qua non pro případné nerespektování vlastního rozhodnutí.

Jak rovněž opakovaně uvedl NS ve svých rozhodnutích (viz např. rozhodnutí NS ze dne 21. 10. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1548/97), právní posouzení je nutno důsledně odlišovat od skutkových zjištění.

Změnu právního názoru proto nelze považovat za skutkovou okolnost, pro kterou by soudy mohly své vlastní rozhodnutí ve věci nerespektovat.

Důsledky opačného názoru

Dle § 226 odst. 1 ve spojení s § 243g odst. 1 OSŘ jsou soudy nižších stupňů v dalším řízení vázány právním názorem vysloveným NS a jsou povinny právní závěry NS respektovat.

V případě, že by byl NS oprávněn v dalším dovolacím řízení svůj právní názor změnit, mohlo by v praxi docházet ke zcela nežádoucím situacím, kdy soud prvního stupně i odvolací soud poté, kdy rozhodly v souladu se závazným právním názorem NS, by byly nuceny v dalším „kolečku“ rozhodovat o téže věci opětovně, avšak zcela opačně, než nařizoval předchozí závazný právní názor NS, tentokrát na základě jiného, byť opět závazného (na jak dlouho?), právního názoru NS. Již na první pohled je takový postup nejen absurdní, ale zároveň v přímém rozporu se zásadou hospodárnosti soudního řízení, která je rovněž elementární součástí práva na spravedlivý proces.

Závěr

Je nepochybné, že soudní judikatura se postupem času vyvíjí, a to lze v řadě případů považovat za pozitivní trend. To, co by však změna soudní judikatury neměla navozovat, je nepřehlednost a nepředvídatelnost soudních rozhodnutí a tím způsobený chaos v řadách jejich adresátů.

Předvídatelnost práv a soudního rozhodování je jedním ze základních prvků principu právní jistoty, bez jehož respektování si demokratický právní stát nelze představit. Princip právní jistoty de facto znamená, že právo a soudní rozhodování tíhne ke stálosti a ten, jenž se na ni spolehne, nemá být zaskočen neočekávaným zvratem. Změna právního názoru téhož soudu (tím spíše soudu nejvyššího) v totožném řízení po mnoho letech konzistentních názorů opačného významu a bez jakékoli změny skutkových okolností však neočekávaným zvratem je. Proto není přípustná.

Mgr. Barbora Tušilová,
advokátka

Mgr. David Urbanec,
advokát a partner

[DUNOVSKÁ & PARTNERS s.r.o., advokátní kancelář](#)

Palác Archa
Na Poříčí 1046/24
110 00 Praha 1

Tel.: +420 221 774 000
Fax.: +420 221 774 555
e-mail: office@dunovska.cz

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)